

Οι Γυναίκες της επανάστασης του '21

Ελένη Βάσσου

Γιώργος Αθανασίου

Η “Ωραία Ελένη” της ελληνικής επανάστασης

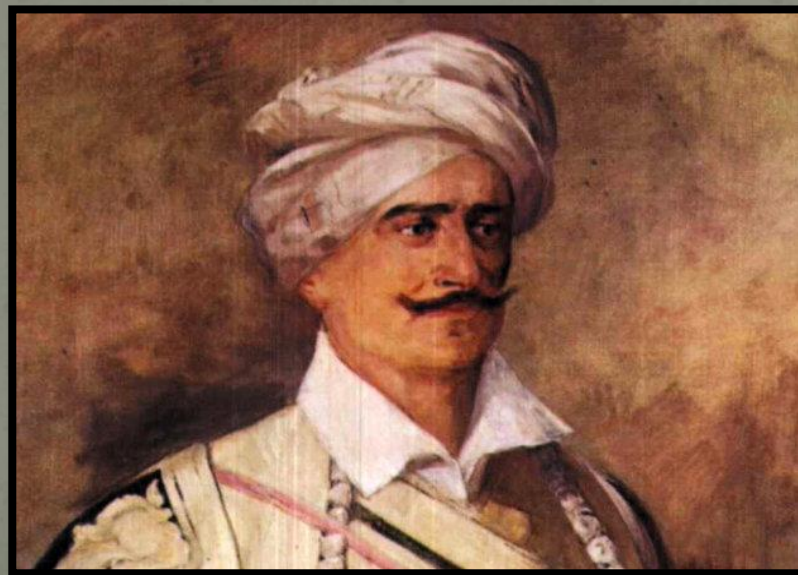
- ❖ Η Ελένη Βάσσου, ή όπως ήταν γνωστότερη στους οικείους της ως Ελέγκω, ήταν σύζυγος του Μαυροβούνιου στρατηγού Βάσσου, ο οποίος καθιερώθηκε στην Ελλάδα, με το επίθετο Μαυροβουνιώτης.

Ολόκληρη η ζωή της **Ελένης Βάσσου** ήταν: μυθιστορηματική, ενδιαφέρουσα και περιπετειώδης. Διακρίθηκε από την εφηβική ηλικία της για την ομορφιά, αλλά και για την εξυπνάδα της, προσόντα που είχαν καταστήσει χαρακτηριστικά ζηλότυπο τον δεύτερο σύζυγό της Βάσσο Μαυροβουνιώτη, ο οποίος την είχε ερωτευθεί παράφορα, από το 1826.

- ❖ Υπήρξε ιστορική ελληνική φυσιογνωμία του αγώνα του 1821 και της νεοσύστατης Ελλάδας. Γεννήθηκε στην Ήπειρο στις αρχές του 19ου αιώνα. Η οικογένειά της καταδιώχτηκε από τους Οθωμανούς και κατέφυγε στην Κέα.

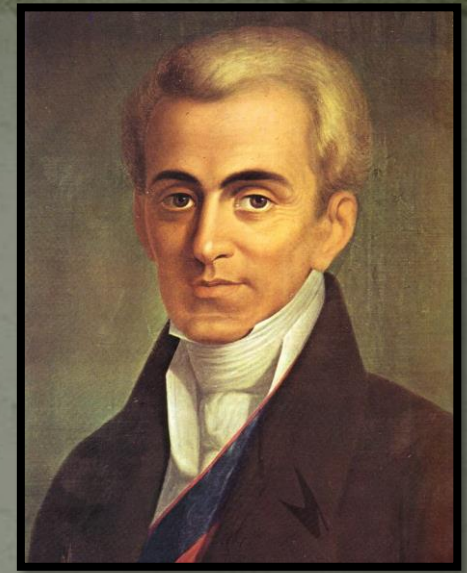
Εκείνος, όμως που την ερωτεύθηκε με πάθος αν και τότε ήταν ήδη παντρεμένη 16 ετών με τον προεστό και πρόξενο της Γαλλίας Μιχαήλ Τζωρτζή Πάγκαλο, ήταν ο **Βάσσος Μαυροβουνιώτης** που είχε φτάσει στην Κέα το 1826. Ο στρατηγός Βάσσος νυμφεύθηκε την Ελένη και την πήρε μαζί του και την μετέφερε στον Πειραιά.

Η δράση της Ελένης

Στις μάχες που έδινε ο Βάσσο, η γυναίκα του ήταν **νοσοκόμα** και **γραμματέας**. Τον βοήθησε στην λύση της πολιορκίας της Καρύστου, ενώ ήταν η κυρίως σύμβουλός του σε όλες τις σημαντικές διαπραγματεύσεις.

Μετά την επανάσταση η Ελένη Βάσσου από την Σαλαμίνα όπου είχε εγκατασταθεί, αντιτίθενται με πολύ ζήλο στην φιλορωσική πολιτική του **Καποδίστρια**. Το σπίτι της είχε γίνει κέντρο της αντιπολίτευσης.

Επί **Όθωνα** η Ελένη Βάσσου και ο σύζυγός της εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και έγινε μια από τις πιο ευγενείς και φιλόξενες κυρίες της εποχής της. Στους χειμερινούς χορούς που έδινε συνέρρεε όλη η αριστοκρατία.

Τραγουδήθηκε από τους ποιητές της εποχής της. **Απεβίωσε** στα βαθιά γεράματα αφήνοντας πολλούς απογόνους, από τους οποίους δύο γιοι έγιναν επίσης σημαντικοί ανώτεροι αξιωματικοί του Ελληνικού στρατού, συνεχίζοντας το έργο του πατέρα τους.

Μπουμπουλίνα Λασκαρίνα

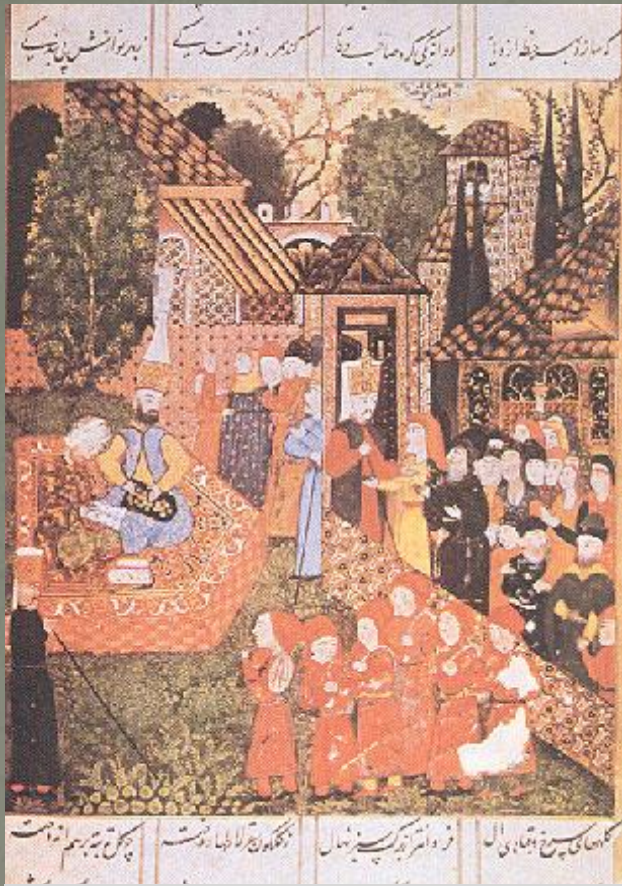
Λαμπρίνα Θεοδώρου

Ποια ήταν:

Η **Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα** (1776-1825), η θρυλική καπετάνισσα της Επανάστασης ήταν κόρη του πλοιάρχου Σταυριανού Πινότση και της Σκεύως από την Ύδρα. Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη, όταν η μητέρα της είχε μεταβεί, για να συναντήσει τον φυλακισμένο σύζυγό της.

Επιζωγραφισμένη λιθογραφία, έργο του Adam Friedel. Λονδίνο – Παρίσι, 1830

Οθωμανική γκραβούρα που απεικονίζει την
πρακτική του παιδομαζώματος

Όταν ήταν 13 χρονών είδε
στις Σπέτσες το
παιδομάζωμα των αγοριών
από τους Τούρκους. Οι
σπαρακτικές κραυγές των
μανάδων και ο
προηγούμενος θάνατος του
πατέρα της την γέμισαν με
απέραντο μίσος και τότε
ορκίστηκε να ελευθερώσει
την Ελλάδα από τους
Τούρκους.

Έλαβε αξιόλογη μόρφωση κι έμαθε ξένες γλώσσες, όπως γαλλικά, αγγλικά και τούρκικα, διδάχτηκε μουσική και πιάνο, αλλά όπως έλεγε η ίδια, δεν υπήρξε ποτέ καλή μαθήτρια γιατί το μυαλό της ήταν στραμμένο στην ιδέα της να ελευθερώσει την Ελλάδα από τους Τούρκους.

Πίνακας του 1827 από τον Άνταμ Φρίντελ (Adam de Friedel), που απεικονίζει την Μπουμπουλίνα.

Η δράση της:

Η Μπουμπουλίνα είναι ίσως η **μόνη γυναίκα που μυήθηκε στην Φιλική Εταιρεία** από το **1818**, στο χαμηλότερο βαθμό μύησης, καθότι οι γυναίκες δεν εγίνονταν δεκτές από τους Φιλικούς. Κατάφερε να αυξήσει την περιουσία της, γεύτηκε συχνά το φθόνο των συμπατριωτών της και γι' αυτό αντιμετώπισε πολλές δυσκολίες, τις οποίες πάντα ξεπερνούσε.

Μπόρεσε να αποκτήσει άλλα τρία πλοία, ανάμεσα στα οποία ξεχώριζε ο «**Αγαμέμνων**» για το μέγεθός του και την ομορφιά του.

Όταν ξεκίνησε η ελληνική επανάσταση του 1821 είχε σχηματίσει δικό της εκστρατευτικό σώμα από Σπετσιώτες, τους οποίους αποκαλούσε «γενναία μου παλικάρια».

Είχε αναλάβει να αρματώνει, να συντηρεί και να πληρώνει τον στρατό αυτό μόνη της, όπως έκανε και με τα πλοία της και τα πληρώματά τους, κάτι που συνεχίστηκε επί σειρά ετών και την έκανε να ξοδέψει πολλά χρήματα για να καταφέρει να περικυκλώσει τα τουρκικά οχυρά, το Ναύπλιο και την Τρίπολη.

Έτσι τα δύο πρώτα χρόνια της επανάστασης είχε ξοδέψει όλη της την περιουσία.

Αργολική Αρχαική Βιβλιοθήκη
Ιστορίας & Πολιτισμού

- Ο Φεβρουάριος του 1825 βρίσκει τη Μπουμπουλίνα να ζει στο σπίτι της στις Σπέτσες, χωρίς περιουσία, πικραμένη από τις έριδες των πολιτικών και την έκβαση του αγώνα.
- Η φιλοπατρία της Μπουμπουλίνας υπερισχύει όλων των άλλων συναισθημάτων της, της πικρίας της δηλαδή, και ενώ κάνει πάλι προετοιμασίες για να λάβει μέρος στον καινούργιο αγώνα εναντίον του Ιμπραήμ, **έρχεται το αναπάντεχο τέλος της.**

Το άδοξο τέλος της:

Η ηλιοκαμένη κόρη της θάλασσας **πέφτει νεκρή** από Σπετσιώτικο βόλι, στις **22 Μαΐου 1825** στο σπίτι του πρώτου άντρα της, του Γιάννουζα. Αιτία; Μια λογομαχία της με άτομα από την οικογένεια Κούτση, λόγω της απαγωγής της κόρης του Χριστόδουλου Κούτση, Ευγενίας, από τον γιο της Μπουμπουλίνας Γεώργιο Γιάννουζα.

Τίτλοι που της έχουν απονεμηθεί :

Η Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα σε ένα από τα λαϊκά φυλλάδια που κυκλοφορούσαν στη Ρωσία στη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης.

Καπετάνισσα

Μεγάλη Κυρά

Ναύαρχος
(Ρώσοι)

Σχόλια σημαντικών προσωπικοτήτων γραμμένα για αυτήν :

- Της δε ιστορικός, ο Ι. Φιλήμων, περιγράφοντας την τόλμη και γενναιότητα της Μπουμπουλίνας γράφει την ανεπανάληπτη φράση ότι «...ενώπιον της ο άνανδρος ησχύνετο (ντρέπεται) και ο ανδρείος υπεχώρη.»
- Μνημονεύοντας τον θάνατο του Γιάννουζα, ο ολλανδός Tairbout de Marigny γράφει ότι η Μπουμπουλίνα έτρεξε επιτόπου για να περισώσει τα λείψανα του γιου της, γιατί οι Τούρκοι είχαν κόψει το κεφάλι του.

«Προσπαθεί , ανάμεσα στα πτώματα, να τον αναγνωρίσει και με το ίδιο της το χέρι θυσιάζει τρεις Τούρκους στο βωμό του. Η ίδια η Μπουμπουλίνα ενημέρωσε τη Διοίκηση των Σπετσών για το θλιβερό γεγονός με αυτά τα λόγια: «Ο γιος μου είναι νεκρός αλλά το Άργος έμεινε στα χέρια μας» (...) Ύστερα από την υποχώρηση των Τούρκων έκοψε μερικά κομμάτια από την ενδυμασία των σκοτωμένων Τούρκων και τα φύλαξε ως κειμήλια».
- [...] Ο πρώτος ανθυπολοχαγός Ludwig von Bollman, την αποκαλεί σύγχρονη ηρωίδα, ηλικίας 40-45 ετών. Στο βιβλίο του γράφει ότι «η εξωτερική της εμφάνιση δεν ανταποκρίνεται στην ευγένεια των αισθημάτων της», ενώ συμπληρώνει ότι παρουσιάζεται πάντοτε με ακριβό σπαθί και βαρύτιμες πιστόλες. «Την είδα στο Άργος πάνω σ' ένα υπέροχο αράπικο άτι. Την ακολουθούσαν ένα πλήθος αρματωμένοι στρατιώτες που έτρεχαν πλάι της σαν λαγοί, βγάζοντας χαρούμενες κραυγές».
- «Αμαζόνα», «νέα Σαλαμινομάχο», «νέα Αρτεμισία» ή και «Σπαρτιάτισσα» την αποκαλούν της πολλά από τα κείμενα της εποχής, αποδίδοντάς της χαρακτηριστικά μυθικών προσώπων, κυρίως της ανδροπρεπή εμφάνιση και συμπεριφορά [...].

Το σπίτι της στις Σπέτσες έχει μετατραπεί σε **μουσείο** από τους απογόνους της, μέσα στο οποίο εκτίθενται προσωπικά της αντικείμενα, όπλα, έπιπλα και επιστολές της.

Το **άγαλμά** της στολίζει το λιμάνι των Σπετσών ενώ προτομές της έχουν τοποθετηθεί σε όλη την Ελλάδα, δείγμα ευγνωμοσύνης των Ελλήνων προς την ηρωική Ελληνίδα **πρώτη γυναίκα Ναύαρχο** στην παγκόσμια ιστορία σύμφωνα με **τίτλο** που της απενεμήθη μετά θάνατον.

Το άγαλμα της Μπουμπουλίνας,
νησί Σπέτσες.

Ταινία:

«Μπουμπουλίνα», βιογραφική ταινία του Κώστα Ανδρίτσου με πρωταγωνίστρια την **Ειρήνη Παππά** στον ομώνυμο ρόλο. Η ταινία, που πρωτοπροβλήθηκε στις 30 Νοεμβρίου 1959, έκοψε 37.675 εισιτήρια και κατέλαβε την 21η θέση στον κατάλογο με τις εμπορικότερες παραγωγές της κινηματογραφικής σεζόν 1959-1960.

Μαντώ Μαυρογένους

Μερόπη Δημητροπούλου

Ποια είναι

Η Μαντώ Μαυρογένους γεννήθηκε το 1796 και πέθανε το 1840, έζησε δηλαδή 44 χρόνια .

Είναι παγκοσμίως γνωστή, έχει τιμηθεί με πολλά και ποικίλα έργα τέχνης, ποιήματα, ταινίες κ.α λόγω της καθοριστικής συμβολής της στον αγώνα των Ελλήνων είτε θυσιάζοντας την περιουσία της για να βοηθήσει την Ελλάδα, είτε παίρνοντας η ίδια μέρος στον αγώνα για την ελευθερία και εμψυχώνοντας όλον τον ελληνικό στρατό.

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ...

Ηρωίδα της Ελληνικής Επανάστασης του 1821.

Είναι μια γυναίκα με εύθραυστη ομορφιά, λεπτή και λυγερή κορμοστασιά, μεγαλωμένη με ευρωπαϊκή ανατροφή και παιδεία.

Ανιψιά του Νικολάου Μαυρογένη,
δραγουμάνου του στόλου (1770-1786)
και ηγεμόνα της Βλαχίας (1786-1790).

Γεννήθηκε στην Τεργέστη, όπου ήταν εγκατεστημένος ο πατέρας της Νικόλαος Μαυρογένης, μέλος της Φιλικής Εταιρείας, στην οποία μυήθηκε και η Μαντώ Μαυρογένους το 1820.

Στις παραμονές του αγώνα βρισκόταν στην Τήνο με το θείο της **Φιλικό παπα-Μαύρο**, απ' τον οποίο μυήθηκε στον αγώνα και μαζί του πήγε στην Μύκονο – πατρίδα της μητέρας της – αμέσως μετά την έκρηξη της Επανάστασης. Έκτοτε η νεαρή Μαντώ διέθεσε όλη την πατρική περιουσία στον απελευθερωτικό αγώνα, ενώ έλαβε μέρος και η ίδια σε πολλές επιχειρήσεις.

Η ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ...

- Με πλοία που εξόπλισε με δικά της έξοδα, καταδίωξε τους πειρατές που λήστευαν τις Κυκλάδες.
- Συγκρότησε σώμα πεζών, που ανέλαβε την αρχηγία του και υπεράσπιζε τη Μύκονο.
- Εξόπλισε στόλο από έξι πλοία και τον ένωσε με τις ναυτικές δυνάμεις του Τομπάζη.
- Αργότερα συγκρότησε στρατό, που αποτελούνταν από 16 λόχους των 50 ανδρών, και πήρε μέρος στην εκστρατεία της Καρυστίας.
- Πολέμησε στο πλευρό του Γρηγορίου Σάλα στο Πήλιο, στη Φθιώτιδα και στη Λιβαδειά.
- Όταν επέστρεψε στη Μύκονο, ασχολήθηκε με την τροφοδοσία του ναυτικού.

Η φήμη της γρήγορα ξεπέρασε τα σύνορα του Ελληνικού χώρου έτσι...

- απηύθυνε έκκληση βοήθειας στους Ευρωπαίους φιλέλληνες και κυρίως στις Αγγλίδες και Γαλλίδες.

Κατά τη διάρκεια της Επανάστασης, η Μαντώ Μαυρογένους δραστηριοποιήθηκε κυρίως στη Μύκονο.

- Μετά από δική της προτροπή, οι κάτοικοι του νησιού, ξεσηκώθηκαν εναντίον των Τούρκων.
- Η Μαυρογένους εξόπλισε πλοία από δικά της χρήματα και ηγήθηκε του αγώνα κατά των πειρατών που απειλούσαν το νησί.
- Όπως η Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα, έτσι και η Μαντώ Μαυρογένους, διέθεσε όλη της την περιουσία για τον αγώνα.

Μαντώ Μαυρογένους στη Μύκονο

Κατά την διάρκεια της Επανάστασης, η Μαντώ Μαυρογένους, παράλληλα με τη δράση της, έζησε και έναν μεγάλο έρωτα.

Με τον Δημήτριο Υψηλάντη. Η Μαντώ ήταν όμορφη, λεπτοκαμωμένη, με καλούς τρόπους .

Οι δυο τους έγιναν ζευγάρι και αρραβωνιάστηκαν. Ο Υψηλάντης είχε υποσχεθεί ότι θα παντρευόταν την αγαπημένη του, μετά την απελευθέρωση της πατρίδας.

Η σχέση τους όμως προκαλούσε τα συντηρητικά ήθη της εποχής και τρομοκρατούσε πολλούς πολιτικούς ηγέτες, καθώς σήμαινε την ένωση δύο μεγάλων οικογενειών, με σαφή ρωσικό προσανατολισμό. Έτσι, με επέμβασή του, ο Κωλέττης έδωσε τέλος στη θυελλώδη αυτή σχέση, κάτι που πίκρανε πολύ τη Μαντώ.

Μετά τον χωρισμό, τα άλλοτε παθιασμένα ερωτικά συναισθήματα της Μαυρογένους, μετατράπηκαν σε άσβεστο μίσος προς τον Υψηλάντη....

Με τη λήξη της Επανάστασης, η Μαντώ Μαυρογένους εγκαταστάθηκε στο Ναύπλιο και τιμήθηκε με διάταγμα του Καποδίστρια, για τις υπηρεσίες της με μια μικρή σύνταξη και το βαθμό του αντιστρατήγου. Στη Μαντώ ανέθεσε και την εποπτεία του Ορφανοτροφείου το οποίο ίδρυσε στην Αίγινα.

Έπειτα επιστρέφει στη Μύκονο λόγω

1. της δολοφονίας του Καποδίστρια
2. του θανάτου του Δημήτριου Υψηλάντη, του άτυχου έρωτά της, ένα χρόνο μετά από του Κυβερνήτη.
3. και της καταδίωξης του Κωλέττη.

Η Μαντώ Μαυρογένους πέθανε φτωχή και ξεχασμένη

(έχοντας δωρίσει την τεράστια περιουσία της στον Αγώνα) από τυφοειδή πυρετό στην Πάρο κοντά σε συγγενείς της.

Ενταφιάστηκε, με δημόσια δαπάνη, στο προαύλιο του ναού της Παναγίας της Εκατονταπυλιανής.

Το 1825 στα γαλλικά κυκλοφορεί το βιβλίο του φιλέλληνα **T. Ginouvier: «Mavrogenie ou L heroine de la Grece»** στο οποίο περιγράφεται με γλαφυρό τρόπο η ζωή της ηρωίδας όπως την είδαν οι ρομαντικοί φιλέλληνες συγγραφείς της εποχής της. Το έργο αυτό εξαντλήθηκε αμέσως, εκδόθηκε ξανά στο Παρίσι το 1826 και έκανε διάσημο το όνομα της Μαντώ σε όλη την Ευρώπη. Ακολούθησε και Τρίτη έκδοση το 1830.

ΜΑΝΤΩ ΜΑΥΡΟΓΕΝΟΥΣ
ΕΘΝΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

© Νεφέλη Ω.

Ο ζωγράφος Adam Friedel κάνει την προσωπογραφία της, η οποία το 1827 κυκλοφορεί στο Λονδίνο και στο Παρίσι. Η προσωπογραφία αυτή της Μαντούς δημοσιεύτηκε τότε μεταξύ των 24 προσωπογραφιών των επισημότερων αρχηγών της Ελληνικής Επανάστασης.

«Θαυμάζω τις γυναίκες
μας και στο όνομα τους
μνέω», γράφει ο Διονύσιος
Σολωμός στο ποίημα του «οι
γυναίκες του είκοσι ένα», διότι
ήσαν και αυτές παρούσες σε όλες
τις φάσεις του μεγάλου
ξεσηκωμού του Γένους μας και
πολέμησαν δίπλα στους άντρες,
ακριβώς σαν τους άντρες.

Δόμνα Βισβίζη

Ανδρέας Αργυρός

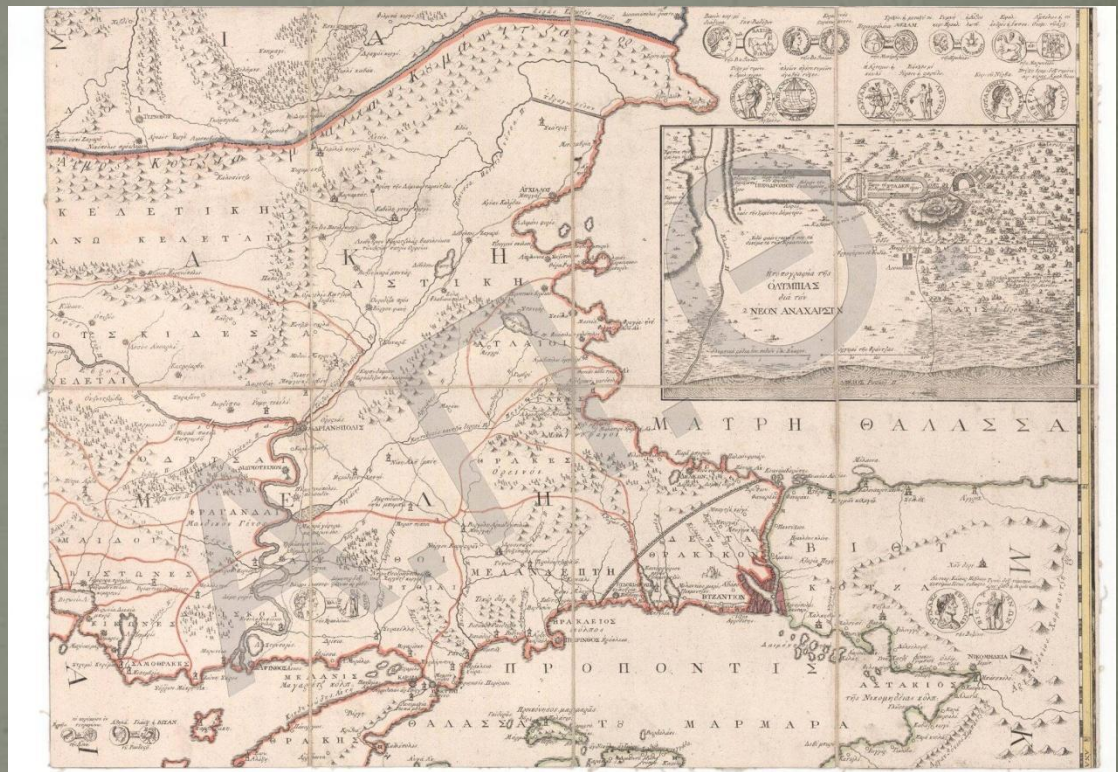
ΔΟΜΝΑ ΒΙΣΒΙΖΗ: Η ΗΡΩΙΚΗ ΝΑΥΜΑΧΟΣ ΤΟΥ '21 ΠΟΥ ΠΕΘΑΝΕ ΦΤΩΧΗ ΚΑΙ ΞΕΧΑΣΜΕΝΗ

- ❖ Η οικογένεια Βισβίζη, με καταγωγή από την Αίνο της Ανατολικής Θράκης, διακρίθηκε στους ναυτικούς αγώνες κατά την επανάσταση του 1821. Η συμβολή των Αινιτών στις ναυτικές επιχειρήσεις του 1821 χαρακτηρίζεται πολύτιμη.
- ❖ Ο καπετάν Χατζή Αντώνης Βισβίζης, ήταν πλούσιος караβοκύρης. Είχε στην κατοχή του το μπρίκι «Καλομοίρα». Μαζί με τα πλοία της Ψαριανής μοίρας συμμετείχε στις επιχειρήσεις ενάντια των τουρκικών δυνάμεων και ο πλοίαρχος Χατζή Αντώνης Βισβίζης μαζί με τη γυναίκα του, Δόμνα Βισβίζη.

Προτομή του Αντώνη Βισβίζη στην
πλατεία Φάρου Αλεξανδρούπολης.

Μετά το θάνατο του
Χατζή Αντώνη
Βισβίξη (21 Ιουλίου
1822), τη διοίκηση του
καραβιού την παίρνει
στα χέρια της η
γυναίκα του Δόμνα.
Ήταν κόρη
γαιοκτήμονα της
Θράκης γεννημένη το
1783 και παντρεμένη
από το 1808.

Τον Σεπτέμβριο του 1824 η “**Καλομοίρα**” περνά στα χέρια του κράτους, καθώς η Δόμνα Βισβίζη αναγκάζεται να την παραχωρήσει. Συγκεκριμένα στα τέλη του 1823 οι Υδραίοι της ζητούν το πλοίο της για τις ανάγκες του υδραϊκού στόλου και αυτή παραχωρεί την «Καλομοίρα» για να χρησιμοποιηθεί σαν πυρπολικό.

- ❖ Το 1824 την βρίσκει χωρίς το καράβι της, πάμπτωχη, με τα πέντε ορφανά της και, όπως αναφέρει και η ίδια, «...υστερούμενα και αυτού του επιούσιου.... Μη έχουσα ούτε οίκον, ούτε μίαν πατρίδα, ούτε τα λοιπά αναγκαία».

- ❖ Μέσα στο καταχέιμωνο του 1826 η Δόμνα Βισβίτζη βρίσκεται σε απελπιστική κατάσταση. Στο λιμό που είχε προηγηθεί έχασε το ένα από τα πέντε παιδιά της και απελπισμένη γράφει:

«....Κλαίω, ευσπλαχνίαν δεν ευρίσκω ουδεμίαν. Άχρι και των ουρανών κραυγάζω. Ώτα ανεωγμένα δεν βλέπω! Πώς άλλως να εκφράσω τον πόνο μου; Ή με οποίον άλλον τρόπο να κινήσω ανθρώπων σπλάγχνα εις συμπάθειαν;»

Η επιστολή της στον Καποδίστρια

Τα χρόνια περνούσαν αλλά η κατάσταση της Δόμνας Βισβίζη δεν διορθωνόταν. Τον Αύγουστο του 1829 έγραψε από το Άργος, όπου βρισκόταν, στον Καποδίστρια:

«...Γνωρίζω ότι φαίνομαι όχι μόνον οχληρά και βαρετή, αλλά και τολμηρά. Ανάγκη όμως μεγίστη μ' αναγκάζει και μάλλον με βιάζει! Κατ' ανάγκη λιμού, λιμοκτονίας και άκρας πτωχείας κατήντησα κλινήρης εις τόπον ξένον, μακράν των δυστυχών μου ορφανών και ανηλίκων. Δεν είμαι εις κατάστασιν να επιστρέψω εις αυτά, επειδή έμεινα έρημος και αυτής της εφημέρου τροφής στερούμενη, κινδυνεύομεν να αποθάνομεν από την πείναν! Επί Μάρτυρι Θεώ δεν έχω καν τα αναγκαία μου έξοδα να επιστρέψω προς την ατυχή οικογένειά μου.... Ο πατήρ των ανηλίκων ορφανών μου εθυσίασεν και ζωήν και κατάστασιν υπέρ του έθνους, τα παιδιά του λιμοκτονούν, πεθαίνουν από την πείναν! Το έθνος δεν ευσπλαγχνίζεται; Κινδυνεύουν και εντός ολόγου χάνονται.... Προστρέχω προς την έμφυτον φιλανθρωπίαν σας, θερμώς παρακαλούσα όπως μοι γίνη καν μικρά εξοικονόμησις, ίνα περιθάλψω και δυνηθή ανακουφίσω τα τέκνα μου και προλάβω αυτά πριν, ή εκ της λιμοκτονίας εξοντωθώσι.

Της εξοχότητός της δούλη, η δυστυχής χήρα Δόμνα Βισβίζη».

Μετά το τέλος της ελληνικής επανάστασης η Δόμνα Βισβίζη εγκαταστάθηκε στην Ερμούπολη της Σύρου, ζώντας τα υπόλοιπα χρόνια της ζωής της σε μεγάλη ένδεια. Μετά τη Σύρο ήρθε στον Πειραιά και έζησε με την παντρεμένη κόρη της μέχρι το 1850 που πέθανε.

Προτομή της Δόμνας Βισβίζη στην πλατεία Φάρου Αλεξανδρούπολης.

Ένθετο Υλικό

Στη Δόμνα Βισβίζη αναφέρεται δημοτικό τραγούδι που έφερε σε φως έρευνα του Αντώνη Ρωσσίδη.

Πουλάκι πόθεν έρχεσαι, πουλάκι για αποκρίσου
μην είδες και μην άκουσες για την κυρά Δομνίτσα,
την όμορφη τη δυνατή, την αρχικαπετάνα,
πούχει καράβι ατίμητο και πρώτο μες στα πρώτα,
καράβι γοργοτάξιδο, καράβι τιμημένο
καράβι που πολέμησε στις Ίμπρος το μπουγάζι;
Και το πουλάκι στάθηκε και το πουλάκι λέει:
- Την είδα, την απάντησα, σιμά στο Αγιονόρος
τρεις μέρες επολέμαγε με δυο χιλιάδες Μούρτους.
Καράβια εδώ, καράβια εκεί, καράβια παραπέρα
και τούτη σαν τον αητό ώρμαγε και κτυπούσε
δεξά, ζερβά κι ανάστροφα κι όπου βολούσε ακόμα.
Κι άκουγες βόγγους δυνατούς κατάρρα στην κατάρρα
κι οι θάλασσες κοκκίνησαν σαν φέσια των αγάδων.

Μόσχω Τζαβέλα

Αναστασία Ιορδανίδου

Ποια ήταν;

- Η Μόσχω Τζαβέλλα (1750-1803) ήταν γυναίκα του περίφημου πολέμαρχου του Σουλίου και εθνικού ήρωα Λάμπρου Τζαβέλα.
- Επέδειξε ψυχικό σθένος, δύναμη, χαρακτήρα και φιλοπατρία, γι' αυτό κι είχε μεγάλο κύρος στη σουλιώτικη πολιτεία.

Η δράση της:

- Η Μόσχω Τζαβέλλα ανέλαβε καπετάνισσα του Σουλίου μετά τον θάνατο του Λάμπρου, και συμμετείχε στις αποφάσεις της Δημογεροντίας των Σουλιωτών.
- Η δράση της κορυφώνεται στη μεγάλη μάχη της Κιάφας που διεξήχθη στις 20 Ιουλίου του 1792 με πολέμαρχους τον Γεώργιο Μπότσαρη και τον Λάμπρο Τζαβέλλα.
- ★ ● **Δημογέροντες** ονομάζονταν οι κοινοτικοί άρχοντες στον ελλαδικό χώρο. Ο θεσμός της δημογεροντίας αφορούσε καθαρά τα διοικητικά θέματα και δεν είχε καμιά σχέση με το σύστημα των αρματολικίων που αφορούσε τη διατήρηση ένοπλων σωμάτων για την τήρηση της τάξης.

- Οι γυναίκες του Σουλίου με μπροστάρισα την Μόσχω, συνέβαλαν καθοριστικά στη νίκη των Σουλιωτών και την πανωλεθρία των τουρκαλβανών! Οι γυναίκες με τα μικρά παιδιά βρίσκονταν πίσω από την ράχη της Κιάφας όπου ταμπουρωμένοι πολεμούσαν οι Σουλιώτες.
- Από την πολύωρη μάχη και την ζέστη του καλοκαιριού έπαψαν για λίγο οι πυροβολισμοί, καθώς τα όπλα και των δύο μαχόμενων μερών άναψαν, αλλά και από την κούραση των μαχητών. Το αποτέλεσμα ήταν αμφίρροπο και οι Σουλιώτες έπρεπε συντόμως να πραγματοποιήσουν αντεπίθεση στις ορδές του εχθρού!
- Ακούγοντας οι Σουλιώτισσες αυτή την ησυχία, νόμιζαν ότι οι Τούρκοι νίκησαν και σκότωσαν τους άντρες τους! Η Μόσχω, της οποίας το παιδί ο Φώτος ήταν αιχμάλωτος στα χέρια του Αλή, μπαίνει μπροστά στις γυναίκες και φωνάζει:

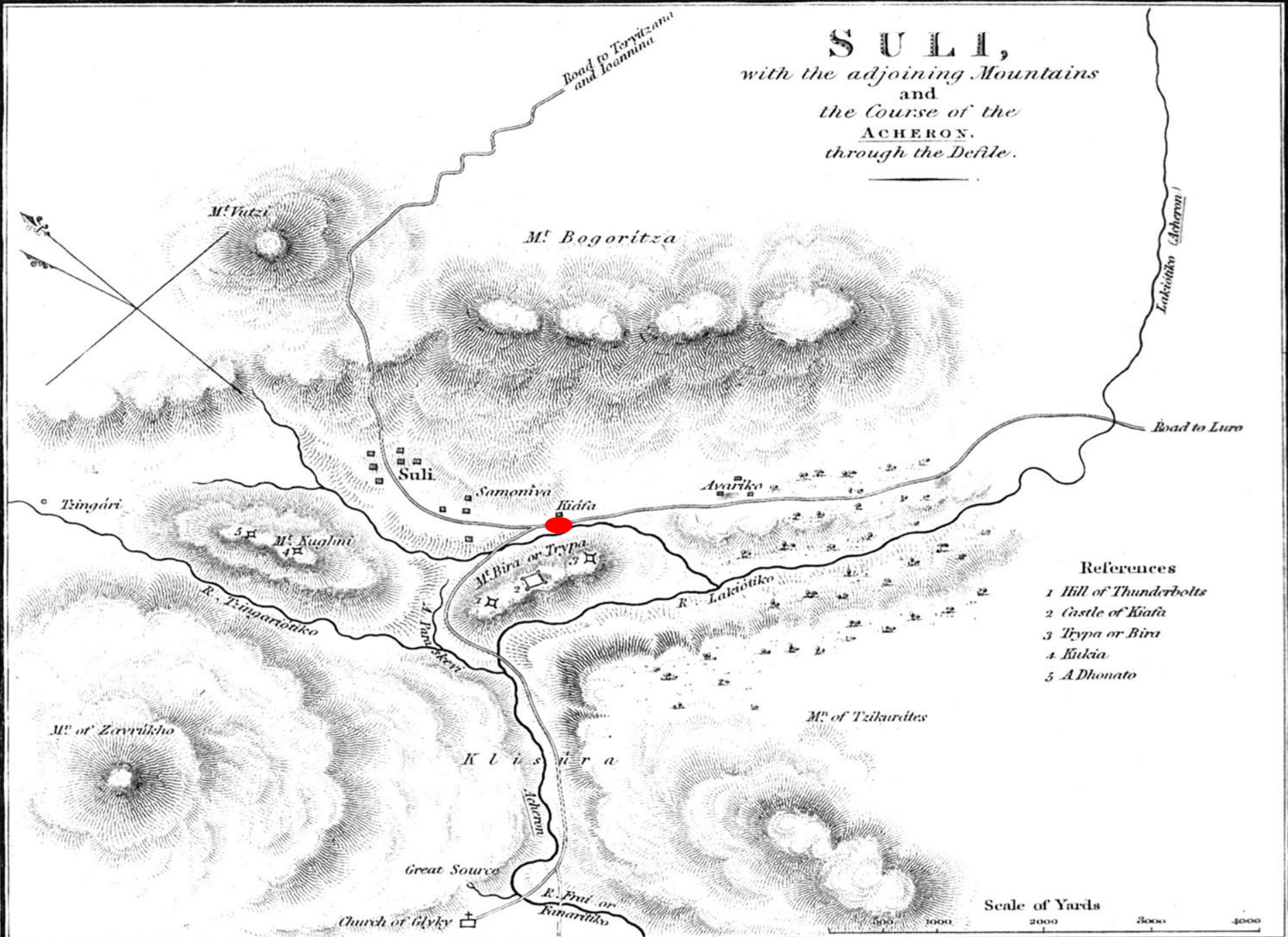
«Αδελφαί! ο πόλεμος έπαυσεν, οι τούρκοι ως φαίνεται ενίκησαν και έσφαξαν τους άνδρας, τα παιδιά, τους συγγενείς και όλους τους συμπολίτας μας.

Ημεείς λοιπόν τι πρέπει να κάμωμεν; να παραδοθώμεν σκλάβες εις τους Τούρκους, ή να αποθάνωμεν καθώς οι συγγενείς μας; Όλοι εκ συμφώνου απεκρίθησαν, θάνατον μάλλον προκρίνομεν ή σκλαβίαν; Εάν, απεκρίθη η Μόσχω προκρίνητε τον θάνατον δράξατε τα όπλα και ακολουθήσατέ μοι, ας μείνωσι εδώ μόνον αι γραίαι και τρυφερά τέκνα μας, τα οποία αφού αποθάνωμεν ημεείς, ας τα ρίψωσι κάτω από τούτον το βράχον, έπειτα ας ριφθώσι και αυτάι κατόπιν» (Ιστορία Σουλίου και Πάργας Χρ. Περραιβού εκδ. 1857).

- Πάνω από 300 Σουλιώτισσες με αρχηγό την Μόσχω ανέβηκαν τρέχοντας την ράχη όπου από πίσω ήταν ο εχθρός και οι σκοτωμένοι Σουλιώτες!
- Οι γυναίκες όρμηξαν με ότι είχαν στα χέρια τους και με λιθάρια εναντίον των Τουρκαλβανών βρίζοντάς τους και φωνάζοντας.
- Οι Σουλιώτες φοβούμενοι για την ζωή των γυναικών αλλά και από ευθιξία έκαναν το γιουρούσι το οποίο έφερε την πανωλεθρία στα στρατεύματα του Αλή Πασά, ο οποίος έσκασε δύο άλογα μέχρι να φτάσει πίσω στα Γιάννενα.
- Η Μόσχω με τις Σουλιώτισσες και τους Σουλιώτες νίκησαν και ο Πασάς δεν τόλμησε ούτε τον Φώτο να πειράξει, ούτε τους υπόλοιπους 70 αιχμάλωτους Σουλιώτες τους οποίους ελευθέρωσε και υπέγραψε και συνθήκη ιδιαίτερα ταπεινωτική για τον ίδιο.

SULI,

with the adjoining Mountains
and
the Course of the
ACHERON,
through the Defile.

Για τη Μόσχω Τζαβέλλα ένα **δημοτικό τραγούδι** γράφει:

«Ο πόλεμος αρχίνησε κι ανάψαν τα τουφέκια

...κι όλοι έπιασαν και σπάσανε τις θήκαις τω σπαθιών τους,

Τους Τούρκους βάνουνε μπροστά, τους βάνουν σα κριάρια.

Άλλοι έφευγαν και άλλοι έλεγαν “Πασά μου ανάθεμά σε

Μέγα κακό μας έφερες τούτο το καλοκαίρι,

Εχάλασες τόση Τουρκιά, σπαΐδες κι Αρβανίτες.

Δεν είν’ εδώ το Χόρμοβο, δεν είναι η Λαμποβίτσα,

Εδώ ειν’ το Σούλι το κακό, εδώ ειν’ το Κακοσούλι,

Που πολεμούν μικρά παιδιά, γυναίκες σαν τους άνδρες,

Που πολεμάει η Τζαβέλαινα σαν άξιο παλικάρι”».

Θάνατος

Μετά την κατάληψη και την καταστροφή του Σουλίου, ακολούθησε τους γιούς της αρχικά στην Πάργα και στη συνέχεια στα Επτάνησα, όπου πέθανε το 1803.

- **Πηγές:**
- **Μπουμπουλίνα**
- <https://www.greeka.com/saronic/spetses/history/bouboulina/>
- <https://greekcitytimes.com/2020/05/22/on-this-day-in-1825-laskarina-bouboulina-passes-away/>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Laskarina_Bouboulina
- https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9B%CE%B1%CF%83%CE%BA%CE%B1%CF%81%CE%AF%CE%BD%CE%B1_%CE%9C%CF%80%CE%BF%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%AF%CE%BD%CE%B1
- ILIOPOULOS THOMAS (anagnostis.info)
- Μπουμπουλίνα Λασκαρίνα | ΑΡΓΟΛΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ (argolikivivliothiki.gr)
- Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα - Βιογραφία - Σαν Σήμερα .gr (sansimera.gr)
- Οι γυναικείες μορφές στην επανάσταση του 1821 (slideshare.net)
- Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα (11 Μαΐου 1771 - 22 Μαΐου 1825) | Έλλήνων Φῶς (ellinonfos.gr)
- Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα «η μεγάλη Κυρά της Ελλάδος» (11 Μαΐου 1771- 22 Μαΐου 1825) | Το σπιτάκι της Μέλις (wordpress.com)
- <https://greekreporter.com/2014/03/24/women-of-the-1821-greek-revolution/>
- Song: <https://video.link/w/jKGGb>
- Video: <https://video.link/w/LzHGb>

- *Μαυρογένους*

- <https://www.mixanitouxronou.com.cy/archio-ekpompon/web-tv/manto-mavrogenous-dimitrios-ipsilantis-o-erotas-sta-chronia-tis-epanastasis-pou-metatrapike-se-asvesto-misos/>
- <https://www.fractalart.gr/mantw-mayrogenous/>
- <http://nikos-lygeros-poihsh.blogspot.com/2014/12/to-spathi-tis-gynaikas.html>
- <https://www.mixanitouxronou.com.cy/archio-ekpompon/web-tv/i-manto-mavrogenous-diethese-oli-tin-periousia-tis-ston-agona-pethane-ftochi-ke-apaxiomeni-apo-tous-politikous/>

- **Βάσσου**

- [https://sitalkisking.blogspot.com/2013/11/1821.html?
m=1](https://sitalkisking.blogspot.com/2013/11/1821.html?m=1)
- https://el.m.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%AD%CE%BD%CE%B7_%CE%92%CE%AC%CF%83%CF%83%CE%BF%CF%85
- <https://www.e-prologos.gr/%CE%BF%CE%B9-%CE%B3%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%AF%CE%BA%CE%B5%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%B5%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7/>
- <https://www.sansimera.gr/biographies/1366>

● Τζαβέλα

- <https://www.briefingnews.gr/politismostehnes/iroides-sta-azitita-tis-istorias>
- <https://eleftherostypos.gr/istories/629680-h-despw-kai-h-mosxw-oi-hrwides-tou-souliou/amp/>
- <https://cognoscoteam.gr/%ce%bc%cf%8c%cf%83%cf%87%cf%89-%cf%84%ce%b6%ce%b1%ce%b2%ce%ad%ce%bb%ce%bb%ce%b1-%ce%bc%ce%af%ce%b1-%ce%b3%ce%b5%ce%bd%ce%bd%ce%b1%ce%af%ce%b1-%ce%b7%cf%81%cf%89%ce%b9%ce%ba%ce%ae-%ce%bc/>
- <http://www.mixanitouxronou.gr/i-skala-tis-tzavelenas-to-dysprosito-skalisto-monopati-me-tin -endoxi-istoria/>

● Βισβίζη

- Παυλόπουλου, Δ. Ανθολογία Άγνωστων Δημοτικών Τραγουδιών
- https://el.wikipedia.org/wiki/#cite_note-14
- <https://cognoscoteam.gr/δόμνα-βισβίζη-η-ηρωική-ναυμάχος-του-21-π/>
- <https://greekcivilwar.wordpress.com/2017/03/22/gcw-1128/>

Δημιουργία/Επιμέλεια:

Λαμπρίνα Θεοδώρου
Αναστασία Ιορδανίδου
Μερόπη Δημητροπούλου
Γιώργος Αθανασίου
Ανδρέας Αργυρός

Αφιέρωμα «Γυναίκες της Επανάστασης του 1821»